

că cuvântul acesta s'a întrebuițat la Slovacia din nordul Ungariei ca numirea unei ocupațiuni, propriu zis a păstorului de oi.

Ciobanii din jud. Liptó se numesc *valachi*; baladele, cântecele etc. care vorbesc despre acești valachi, se numesc *valasca-doine*, sau cântece.

Încă din 1842 își aduce aminte T. *Lehóczky* de o astfel de baladă în care se află versul următor:

„— Všeci boli *valazi*,
A len jeden Kompan
Chitili ho za *vaszi*.
Metali ho szemtan“.

Adică: „Erau toți ciobani și numai unul student, s'au apucat de părul lui și l'au împins...“

Intr'o doină se plânge baciul, că ciobanul — *valach* — nu vine la vreme să mulgă oile. Pe urmă se dovedește, că de aceea nu vine, fiindcă l-au dus ca soldat.

„Bača sa čuduje, čo *valach* ne ide?
Bača ovce doji, *valach* nic nechodi.
Uz sa tie ovečky hore grunom pasu:
Valach ma kol seba už vojansku chasů“.

Adică: „Se miră baciul, de ce nu vine ciobanul, baciul mulge oile, ciobanul umbă departe. Turma paște la colină, ciobanul se plimbă acum în haine militarești“.

T. *Lehóczky*, mai dă alte 5 exemple din care se vede că cuvântul *valach* la Slovaci nu însemnează națiune, ci ocupațiune, e numele păcurarului, sau ciobanului, al ciorângului, cu un cuvânt: al îngrijitorului oilor.

M. Roska.

„Urmarea lui Christos“ în românește.

Pentru completarea știrilor ce avem despre activitatea traducătorilor noștri din sec. al XVIII-lea, vom rezumă în cele ce urmează diferitele traduceri ce s'au făcut cărții „Imitatio Christi“, în limba română.

Cea mai veche tălmăcire, „după limba grecească“, datează din 1774, April 8, datorită dascălului ardelean Ioan Duma din Brașov, și poartă titlul: „Mângăerea sau urmarea lui Hristos“. În „*Revista istorică*“¹ am cercetat această traducere, după un

¹ Pe 1915. n. 70 și urm.

manuscript (însuși originalul lui Ioan Duma) aflat în biblioteca Internatului Teologic din București¹, iar dl Alex. Lăpedatu² ni-a dat apoi unele amănunte folositoare în privința familiei Duma.

A doua traducere a vestitei cărți se datorește lui Samuil Clain, în 1803³, tipărită de Ioan Bob în 1812, la Blaj.

A treia o avem de la Gavriil Munteanu, cunoscutul profesor de la seminarul din Buzău și iscusit traducător. El face traducerea după originalul latin — ceea ce surprinse pe mulți, pe timpul acela⁴, — și se întitulează: „Toma a Kempis despre imitațiunea lui Christosu, tradusu romanesc de pre originalulu latinu de Gavriilu Popu canonicu, Blasiu“. O nouă ediție s'a dat, tot în Blaj, la 1893. După aceasta, dăm începutul traducerii: *Cartea I-a*.

Indrumări, cari potu fi folositorie celoru ce vreu se duca vietia spirituala.

Capu I. Despre imitatiunea lui Christosu și despre contemnarea totoruru vanitatiloru lumiei.

1. Celu ce vene dupa mene, nu va amblă într'intunerecu, dice Domnulu. Aceste sunt cuvintele lui Christosu, prein cari ne indemna se urmăm vietia și poftele lui, deca într'adeveru dorimu se ne luminămu și se scapămu orbia animei. Principala nostra silintia se fia dara a medită despre vietia lui Iisusu Christosu“.

A patra tălmăcire, mai mult o prelucrare — dar cu multe schimbări — a tipărit-o Iosif Gheorghian, Mitropolitul Primat, București 1901, cu titlul: „*Urmarea lui Iisus Christos*, tradusă de G. Munteanu, cu reflexiuni la finele fiecărui capitol, traduse de Iosif, Mitropolit Primat, tipărită cu înalta binecuvântare și aprobare a sf. Sinod, de un creștin ortodox“.

Ca să se vadă întru cât atârnă această ediție de lucrarea lui Gavriil Munteanu, dăm începutul ei:

Cartea I. Cap. I. Urmează lui Iisus Christos și te leapadă de toate deșertăciunile lumii.

1. „Cel ce vine după mine, nu va umblă întru întuneric“ (Ioan 8, 1—2) zice Domnul. Acestea sunt cuvintele lui Christos

¹ În vremea ocupației, Bulgarii au nimicit manuscriptele, care proveneau de la Căldărușani!

² *Bis. ort. română an. XXXIX*, p. 952—966.

³ Bianu-Hodoș, *Bibl. rom. veche* III, p. 62 și N. Iorga *Ist. bis. rom.* II, p. 214 unde trebuie îndreptat: 1812, anul tipăririi.

cu care ne îndemnăm ca să viețuim după pilda vieții lui: de voim a ne lumină cu adevărat și a ne slobozi de toată orbia inimii. Drept aceea fapta cea mai mare a noastră să fie a cugețā întru vieața lui Iisus Christos“¹.

Pe lângă aceste patru versiuni, fiecare cu rolul și caracteristica ei, mai există una, datorită unui monah din centrul cărțurăresc de la Râmnic, la sfârșitul sec. al XVIII-lea. Posedăm manuscriptul acestui monah, care se ascunde supt inițialele N. N. Singura deslușire, de la sfârșit, zice: „S’au prescris această sfântă și d[um]nezeiască carte ce să numește *Urmarea Domnului* la întâiul an al Prea sfinți[ei] sale noului Episcop Iosif, cu toată cheltuiala prea cuvioși[ei] sale părintelui Parthenie Arhimandrit proin igumen Argeș, prin osteneala prea smeritului între monahi Dositheiu al lui D[um]nezeu nevrednic rob, la anul 1794 Avg. 9“. Stampilă mare cu inițialele: A Ar[geșului].²

Prin urmare traducerea aceasta, pe care o transcria monahul Dositheiu la Argeș în 1794 datează din acei ani și trebuie așezată, ca ordine cronologică, între versiunea lui Duma și cea a lui Clain.

Din precuvântarea către Domn și cea către cititori mai rezultă că tălmăcitorul a lucrat și din recunoștință, — „pentru o arătare și un semn al marei alegeri și cinste ce îți sânt datoriu“ — zice el Domnului — „ca să cunoști cumcă măcar și departe fiind, însă nu am uitat niciodată cumcă din toată inima sânt și mă aflu nedezlipită pururea al Măriei Tale prea smerită și netrebnică slugă“.

Pentru comparație cu versiunile de mai sus, dăm aici același început, după manuscriptul nostru:

„A Tomei de la Kempisu cartea I, cap. I. Pentru urmarea lui Hs. și pentru defăimarea tuturor deșertăciunilor lumii.

„Cel ce urmează mie nu va umblă întru întunec, ci va aveā lumina vieții“, zice D[o]mnul. Acestea sânt cuvintele lui Hs., cu care ne înștiințăm ca să urmăim vieții și obiceiului lui, deaca poftim adevărat să ne luminăm și să ne izbăvim din toată

¹ Copiile de la Cernica, cum e cea cu data de 1 Mart 1811, de Chiriian ierodiacon (N. Iorga în *Bis. ort. rom.* an. XXVI, p. 121) sânt făcute după traducerea lui Ioan Duma.

² Lămurirea aceasta este scrisă în întregime de altă mână, diferită de a originalului

orbiciunea inimii. Drept aceea toată nevoi⁶ța noastră cea desăvârșită să se îndeplinească întru vieța lui Hs.“

Precum toți tălmăcitorii au arătat marea însemnătate a cărții, tot așa și monahul nostru. Gavriil Munteanu și, după el, Iosif au arătat că „Urmarea lui Christos“ este cea mai frumoasă carte „care a ieșit din mâna oamenilor“, în afară deci de Evanghelie, care este de la Dumnezeu. Aceeași simțire se desprinde și din cuvintele de introducere scrise de tălmăcitorul nostru, care iscălește numai *N. N. P[ăcătos]* și care, ostenitor necunoscut, din lumea monahilor paisieni, zice că citește această carte „*în doaozeci și noao de ani, în toate zilele*“ — deci eră innaintat în vrâstă.

Econ. D. Furtună.

Genitive feminine formate cu articolul prepozitiv.

Genitive masculine formate cu articolul prepozitiv se întâlnesc, mai ales în toponimie, mai des decât cele feminine¹. De aceea voi da aici câteva exemple de genitive feminine formate cum am spus, petrificate și păstrate în graiu până astăzi. Câteva din ele sânt toponimice, altele nume de persoană, iar unul e din domeniul botaniceii. Toate sânt de pe Valea-Someșului.

Trei din ele mi le-a comunicat dl Dr. Ioan Vaida din comuna Olpret, jud. Solnoc-Dobâca. Pe hotarul acestei comune se găsește un deal care poartă numele *Dâmbu' lui Craiu* (cf. *Piatra lu Craiu* lângă Zărnești, jud. Făgăraș), iar altul *Dâmbu' i cioară*, care literar ar fi *Dâmbul cioarei* s. *ciorii*, apoi *Râpa i Pòtorii*. Al treilea e numirea floarei *Lamium purpureum*, care românește se chiamă: *sugel* s. *urzică-moartă* s. *pizda țigăncii*, care la Olpret se numește *pizda i țigancă*. Exemplele 1 și 2 nu au nevoie de nici o explicare, deoarece astfel de construcții nu sânt rare în limba veche, și noi le înregistrăm aici numai pentru că se mențin încă în limbă. Trebuie însă să ne oprim asupra numirii *Râpa i Pòtorii*. E adevărat că noi avem în limbă cuvântul *potor* însemnând o monedă, veche (cf. *Nu face nici doi potori*. Poiana, jud. Bistrița-Năsăud, com. S. Pop), dar considerând con-

¹ Cf. Ovid Densușianu, *Urme vechi de limbă în toponimia românească*. Anuarul Seminarului de istoria limbei și lit. rom. de pe lângă Facultatea de lit. din București publicat de ... București, 1898, pp. 4 ș. u.; S. Pușcariu: *Der lu-Genetiv im Rumänischen*. *ZRPh.* 1921.; V. Bogrea, *Studii de semantică*. Acest volum, pp. 407 și 427.